

S výjimkou nešťastné občanské války nedocházelo při změnách v mocenském systému Spojených států k vážnějšímu ohrožení základních právních norem. Ani v dobách, kdy tyto změny byly tak výrazné, že je možno nazvat je revolucemi, nebylo zapotřebí „uchýlit se k použití děl na křižnících, rozehnat zvolené shromáždění bajonetem nebo zavést mašinerii policejního státu“.¹ Také nebylo třeba rozpoutat ideologický zápas o zvládnutí mas. Ke změnám v americké mocenské struktuře docházelo hlavně institucionálními přesuny v relativních pozicích politické, ekonomické a vojenské hierarchie. Z tohoto hlediska, velmi všeobecně řečeno, prošla americká mocenská elita celkem čtyřmi obdobími a nyní už pronikla hluboko do pátého.

I

1. V prvním období — zhruba od revoluce po celé funkční období presidenta Johna Adamse — byly sociální, ekonomické, politické a vojenské instituce více nebo méně sjednocené, což se projevovalo prostým a přímým způsobem: ve vyšších vrstvách všech hlavních hierarchických systémů snadno přecházeli jednotliví příslušníci těchto několika elit z jedné role do druhé. Mnozí z nich byli lidé všestranní, kteří mohli být zákonodárci i obchodníky, průkopníky i vojáky, vědci i zeměměřiči.²

Až do neúspěchu předběžných schůzí Kongresu r. 1824*

* V roce 1824 zakázala většina zákonodárných shromáždění jednotlivých států členům Kongresu, aby se účastnili porad frakcí politických stran, které měly navrhnout kandidáty na úřad presidenta USA a jeho zástupce. (Od roku 1832 byli tito kandidáti voleni na sjezdech jednotlivých politických stran.) — Pozn. překl.

se zdálo, že politické instituce mají ústřední význam, že politická rozhodnutí jsou nesmírně důležitá a že mnozí politikové patří k uznávaným státníkům. Henry Cabot Lodge, když kdysi hovořil o Bostonu z dob svého mládí, řekl: „Společnost, jak se na ni pamatuji, byla založena na starých rodinách. Dr. Holmes v »Autokratu« o nich mluvil jako o rodinách, které si podržely své vynikající postavení v době, kdy Spojené státy byly kolonií a pak provincií, za revoluce i v prvních desetiletích samostatné existence Spojených států. Byly nositeli vzdělání a dobré pověsti po několik generací. Jejich předkové působili jako kazatelé, soudci a členové vlády v době britského panství, bojovali v revoluci, pomáhali vytvářet ústavy jednotlivých států i ústavu federace a sloužili v armádě nebo v námořnictvu. V raných dobách republiky byli členy Sňemovny reprezentantů nebo Senátu a úspěšně se uplatňovali jako obchodníci, továrníci, advokáti, spisovatelé nebo vědci.“³

Takovito vážení lidé, kteří byli, jak jsem již uvedl, páteří společenského seznamu paní John Jayové v roce 1787, jistě měli mezi sebou osobnosti politicky významné. Důležitou okolností v těchto raných dobách je, že společenský život, hospodářské instituce, branná moc a politický řád tvořily jednotu a že mužové, kteří zaujímali vysoce významná postavení politická, ovládli rovněž klíčové pozice v národním hospodářství a se svými rodinami patřili k oněm váženým osobnostem, které tvořily lokální společnost. Toto první období je význačné hlavně tím, že vládnou mužové, kteří za svůj status nevděčí jedině své politické pozici — třebaže jejich politická činnost má velký význam a prestiž politiků je vysoká. Zdá se, že tento prestiž se váže na členy Kongresu i kabinetu. Elitu tvoří politické osobnosti, které mají vzdělání i zkušenost ve vládních záležitostech a (jak poznamenal lord Bryce) vynikají jistou „šíří rozhledu a vzácností charakteru“.

2. V raných dobách 19. století — které se zprvu řídily Jeffersonovou politickou filosofií, pak ale Hamiltonovými hospodářskými zásadami — se hospodářské, politické a vojenské řády začleňovaly jen volně do nejednotné společenské struktury Ameriky. Rozmach hospodářského řádu, který zakotvil v soukromém vlastnictví, dramaticky vyvrcholil tím, že Jefferson zakoupil území Louisiany a

že vytvořil demokraticko-republikánskou stranu, jež nastoupila po federalistech.

V této společnosti tvořilo elitu velké množství vedoucích skupin, které nepředstavovaly kompaktní útvary. Jisté že se částečně překrývaly, ale zase jen volně. K správnému pochopení tohoto období a k vysvětlení našich představ o něm slouží okolnost, že Jacksonova revoluce byla spíše revolucí statusovou než revolucí politickou či hospodářskou. „Čtyřem stům“ hořeňích velkoměstských rodin se nemohlo dařit v době náporu Jacksonovy demokracie na statusové bariéry; po jejich boku byla politická elita, která řídila nový stranický systém. Neexistovala skupina lidí, která by ovládala centralizované mocenské prostředky, neexistovala malá klika, která by řídila ekonomické, tím méně politické záležitosti. Hospodářský řád hrál důležitější roli než sociální status a politická moc; lidé působící v jeho rámci se v velké části podíleli na rozhodování. V této době totiž — zhruba od Jeffersona po Lincolna — tvořila elita nanejvýš volnou koalici. Toto období ovšem skončilo definitivní roztřízkou mezi jejími jižními a severními představiteli.

Oficiální komentátoři rádi srovnávají nadvládu pevně zorganizované kliky v totalitních státech s americkým mocenským systémem. Takové komentáře však lze snadněji obhájit, srovnává-li se SSSR z poloviny 20. století s Amerikou z poloviny 19. století; právě to často dělají Američané, kteří takto srovnávají, citujíce při tom Tocquevillu. To však byla Amerika z doby před sto lety a během tohoto století nezůstala americká elita taková, jak nám ji patriotičtí esejisté líčí. Ony „volné kliky“ nyní stojí v čele institucí tehdy nevídaného rozsahu a moci. Volné kliky se semkly, zejména po první světové válce, Amerika je už daleko za érou romantického pluralismu. 3. Převaha korporační hospodářské moci začala formálně volbami do Kongresu v roce 1866 a upevnila se rozhodnutím Nejvyššího soudu, který roku 1886 prohlásil, že Čtrnáctý doplněk ústavy chrání korporace. V tomto období se středisko iniciativy přesunulo z vlády na korporace. Až do první světové války (v jejím průběhu se již projevovaly předzvěsti jistých rysů našeho období) to byla doba nájezdů hospodářské elity na vládu, doba prosté korupce, kdy se senátoři a soudcové jednoduše křepovali.

Mnozí se nyní domnívají, že právě tehdy, v době presidenta McKinleye a bankéře Morgana, v níž nebylo zdaleka tolik spleťtých problémů jako dnes, byla zlatá éra americké vládnoucí třídy.⁵

Vojenský řád v tomto období — stejně jako ve druhém — byl podřízen řádu politickému, který zase podléhal řádu hospodářskému. A tak stál vojenský aparát stranou hlavních hnačích sil, jež určovaly dějiny Spojených států. Politické instituce ve Spojených státech nikdy nevytvořily centralizovanou a autonomní mocenskou doménu; centralizovaly se a zvěřovaly pouze neochotně, zvolna reagujíce na společenské důsledky rozvoje korporačního hospodářství.

V období po občanské válce byla korporační ekonomie dynamickou silou; „trusty“ — jak je zřejmé z politiky i z událostí — dovedly pohotově využívat poměrně slabého vládního aparátu pro své vlastní cíle. Skutečnost, že vlády jednotlivých států i vláda federální byly výrazně omezeny v své moci vládnout, znamenala, že samy byly ovládnuty finančně silnými zájmovými skupinami. Jejich moc byla rozptýlená a neorganizovaná, zatímco moc průmyslových a peněžních korporací byla koncentrovaná a navzájem propojená. Jen Morganova zájmová skupina ovládala 341 podnikových správ ve 112 korporacích s celkovým vloženým kapitálem přes 22 miliard dolarů — což bylo třikrát víc než odhadní hodnota všeho nemovitého a movitého majetku v Nové Anglii.⁶ Korporace měly mnohem větší příjmy a zaměstnávaly více zaměstnanců než mnohé státy, a tak ovládaly politické strany, vykupovaly si zákony a vydržovaly členy Kongresu „neutrálního“ státu. A jak soukromá hospodářská moc zatlačovala do pozadí veřejnou politickou moc, tak hospodářská elita zatlačovala do pozadí elitu politickou.

A přece i mezi lety 1896 a 1919 nabývaly důležité události politické formy, jež dávala tušit, jak asi bude vypadat moc, která po částečné konjunktuře dvacátých let měla zvítězit v politice New Dealu. V americké historii snad nikdy nebylo období politiky tak průhledné, jako byla „progresivní éra“ těch, kdo prosazovali presidenty a odhalovali korupci veřejných činitelů. 4. New Deal nezvrátil politické a hospodářské vztahy třetího období, ale vytvořil v politické aréně i v samot-

ném světě korporací konkurující mocenská centra, která vzdorovala moci ředitelů korporací. A když rostla politická moc vedoucích orgánů New Dealu, snažila se s opožděním do jejich čela proniknout ona hospodářská elita, která v třetím období bojovala proti rostoucí „vládní moci“ a současně se lživě pokoušela vynutit si na ní privilegia. Když se jí to podařilo, shledala, že stojí tvář v tvář jiným zájmům a lidem, neboť rozhodující místa byla obsazena. Postupem doby se jí podařilo ovládnout a využívat pro své účely ony instituce New Dealu, jejichž vznik tak odsuzovala.

Ale ve třicátých letech byl politický řád stále ještě nástrojem malých zámožných farmářů a obchodníků, třebaže už byli oslabeni, neboť ztratili poslední možnost nabýt skutečné převahy v období „progresivní éry“. V politické říši New Dealu znovu vzplál boj mezi velkým a malým majetkem a k tomuto zápasu se přidružil, jak jsme viděli, ještě zápas organizovaného dělnictva a neorganizovaných nezaměstnaných. Tato nová síla sice rostla politickou ochranou, nicméně však poprvé v historii Spojených států se sociální zákonodárství a otázky nižších tříd staly důležitou složkou reformního hnutí.

Mocenské drama v politice i státní správě představovala v třicátých letech — vedle velkého podnikání — řada měnících se, k rovnováze směřujících složek, zahrnujících nově zavedená zemědělská opatření a nově organizované odbory. Tyto skupiny farmářů, dělníků a podnikatelů byly více či méně zastoupeny v rámci rostoucí vládní struktury, jejíž politické vedení dávalo všem rozhodnutím výhraněně politický ráz. Tyto skupiny aktivně usilovaly uplatňovat svůj vliv; tím, že vykonávaly nátlak jedna na druhou i na vládní a stranický aparát, pomáhaly tyto složky vytvářet. Nelze však říci, že by jedna či druhá skupina byla delší dobu jednostranně využívána vládou jako svého nástroje. Proto třicátá léta jsou údobím *politickým*: moc podnikatelské složky nebyla odstraněna, ale bojovalo se o ní a byla doplněna mocí jiných složek; stala se významnou mocí uvnitř mocenské struktury, kterou vedli politikové, a nikoli hospodářští nebo vojenscí činitelé, kteří se stali politiky.

Rané a střední období Rooseveltovy správy lze nejlépe chápat jako zoufalé hledání způsobů a prostředků, jak

snížit kolísající a zlověstnou armádu nezaměstnaných v rámci kapitalistického systému. V oněch letech se New Deal jako mocenský systém podstatně přičlnil o rovnováhu mezi mocenskými skupinami a zájmovými bloky. Politické vedení urovnalo mnohé konflikty, tu vyšlo nějakému požadavku vstříc, tam odsunulo jiný na vedlejší kolej, nikomu jednostranně nesloužilo a vyrovnávalo všechny protichůdné zájmy v tak dobře fungující politické línii, která tehdy existovala od jedné málo významné krize ke druhé. Politická orientace byla výslednicí politického vyrovnávání na nejvyšších místech. Ovšem ono politické vyrovnávání, které prováděl Roosevelt, se nijak nedotýkalo základních kapitalistických institucí jakožto ekonomického typu. V rámci své politiky subvencoval nedostatek kapitalistického hospodářství, které se prostě zhroutilo, a svým řečnickým uměním vyvažoval jeho politickou blamáž, zaháněje „hospodářské roajalisty“ do politického psince.

„Stát obecného blahobytu“, vytvořený k udržení rovnováhy a k poskytování subvencí, se lišil od státu „laissez-faire“: „Jestliže za Theodora Roosevelta byl stát považován za neutrální, protože jeho vůdcové tvrdili, že neposkytovali výhody nikomu,“ poznamenal Richard Hofstadter, „pak stát za Franklina Delana Roosevelta by se mohl zvat neutrálním pouze v tom smyslu, že nabízel výhody každému.“⁷ Nový stát korporačních komisářů se lišil od někdějšího státu obecného blahobytu. Pozdější léta Rooseveltovy vlády — počínaje otevřenými válečnými akcemi Spojených států a přípravami na druhou světovou válku — nelze dobře pochopit, vycházíme-li jen z předpokladu obratně udržované rovnováhy politické moci.

2

Ríkává se, že historii studujeme proto, abychom se jí zbavili, a historie mocenské elity je jasný případ, na který se tato zásada hodí. Jako se od druhé světové války všeobecně zvýšilo tempo amerického života, urychlily se i dlouhodobé trendy mocenské struktury Spojených států.* Tato skutečnost a některé novější trendy uvnitř

* Viz kap. I: Vyšší kruhy.

nejvlivnějších institucí i v jejich vzájemných vztazích pomáhaly utvářet dnešní podobu mocenské elity a daly jejímu pátému období historicky specifický význam.

1. Na otázku, závisí-li dnešní mocenská elita po strukturní stránce na politickém systému, nalézáme odpověď v úpadku politického systému, založeného na otevřeném a veřejném prodebatování sporných problémů, na politických stranách, které si uvědomují svou odpovědnost vůči celému národu a mají pevnou politickou linii, a na autonomních organizacích, jež tvoří spojené nižších a středních mocenských úrovní s úrovní nejvyšší, kde se činí rozhodnutí. Amerika je nyní spíše formální politickou demokracií než demokratickou sociální strukturou; konce i formální politický mechanismus je slabý.

Dlouhodobá tendence podnikatelské sféry a vlády k navázání užších a složitějších vzájemných styků se v pátém období projevila daleko zřetelněji. Nyní je vyloučeno pokládat sféru podnikání a vládu za dva různé světy. Nejmarkantnější postoupilo toto sblížení ve správních úřadech státu. Vzrůst exekutivní složky vlády a jejích úřadů, které dohlíží na složitě hospodářství, znamená však jen „rozšíření vlády“ v jakousi autonomní byrokracií: znamená to, že funkcionáři korporací získali převahu jakožto politicky významné osobnosti.

V době New Dealu se pohlaví korporací stali členy politického vedení a od druhé světové války je ovládají. Byli již dlouho v úzkém spojení s vládou a nyní se zcela ujali vedení nejen válečného, ale i poválečného hospodářství. Přesun správních složek korporací do politického vedení urychlil dlouhodobý proces odsunování profesionálních politiků v Kongresu na střední mocenskou úroveň.

2. Na otázku, závisí-li dnešní mocenská elita po strukturní stránce na vzrůstu a militarizaci státu, nalézáme jasnou odpověď v nadvláde představitelů ozbrojených sil. Vojenští pohlaví nabyli rozhodného politického významu a vojenská struktura Ameriky je dnes z velké části politickou strukturou. Zdánlivě stálá hrozba války dodává vojsku vážnosti a upevňuje jeho vládu nad lidmi, materiálem, penězi a mocí; vlastně všechny politické a hospodářské akce se posuzují podle vojenské definice skutečnosti: nejvyšší vojenští pohlaví zaujali pevné pozice uvnitř mocenské elity pátého období.

Tato skutečnost vyplynula — alespoň částečně — z jednodušího historického faktu, tak důležitého pro léta od roku 1939; střed pozornosti elity se posunul od domácích problémů, které se v třicátých letech soustřeďovaly na krizi, k problémům mezinárodním, které se ve čtyřicátých a padesátých letech soustřeďovaly na válku. Poněvadž vládní aparát Spojených států se dlouhou historickou tradicí přizpůsobil domácím třenicím a udržování rovnováhy a podle toho se utvářel, neměl ani vhodné účady, ani tradice, aby čelil mezinárodním problémům. Takový formální demokratický mechanismus, jaký se vyvinul za půldruhého století vývoje státu před rokem 1941, nebyl s to zvládnout mezinárodní záležitosti. A právě tomuto vakuu hodně děkuje mocenská elita za svůj vzrůst.

3. Na otázku, závisí-li dnešní mocenská elita po strukturní stránce na řádu ekonomickém, nalézáme odpověď ve skutečnosti, že národní hospodářství je zárovec hospodářství trvale válečným a hospodářstvím založeným na soukromokapitalistických korporacích. Americký kapitalismus je teď z velké části vojenským kapitalismem a nejdůležitější vztah kapitálově silných korporací ke státu spočívá na zájmové shodě mezi vojenskými pohlaví a korporačními magnáty, diktované potřebami vojska a korporací. V celkovém rámci elity zpevňuje podobná zájmová shoda pozice vysokých vojenských činitelů i vůdců korporací a pouhým politikům přisuzuje roli ještě podřadnější. Nikoli politikové, ale vysokí správní funkcionáři korporací zasedají s vojenskými činiteli a připravují plány na organizaci válečného úsilí.

Dnešní podobě a významu mocenské elity lze porozumět jen tehdy, když všechny tyto tři strukturální trendy pozorujeme v jejich styčném bodě; zde vojenský kapitalismus soukromých korporací existuje v oslabeném a formálním demokratickém systému, v němž názory a vystupování vojenských kruhů jsou orientovány již úplně politicky. A tak mocenskou elitu, která je na vrcholu tohoto systému, vytvářely tyto faktory: zájmy těch, kteří ovládají hlavní výrobní prostředky, a těch, kteří vládnou nedávno zvětšenými prostředky násilí; oslabení pozic profesionálních politiků a skutečnost, že se politického vedení ujali čelní představitelé korporací a profesionální vojenští pohlaví; nedostatek dobrých státních zaměst-

nanců, obratných a poctivých, nezávislých na zájmových skupinách.

Mocenská elita se skládá z politiků, národohospodářů a vojáků. V takto ustavené elitě však často panuje určité napětí: svorně postupují pouze v jistých shodných bodech a za jistých „kritických“ okolností. Během dlouhého míru v 19. století nezasedali vojáci v nejvyšších státních poradních sborech a neúčastnili se politického vedení. Totéž platí o národohospodářích. Útočili sice na státní správu, ale do jejího vedení nevstoupili. V třicátých letech ovládali situaci politikové; v přítomné době zaujali nejvyšší pozice vojenští činitelé a zástupci korporací.

Z oněch tří společenských kruhů, které tvoří mocenskou elitu dneška, nejvíce profitují z její zvětšené moci vojenští představitelé — ačkoli i vedoucí činitelé korporací zřejmě upevnili své pozice v kruzích, které rozhodují o důležitých veřejných záležitostech. Nejvíce ztratili profesionální politikové, a to tolik, že při zkoumání událostí a rozhodnutí docházíme k názoru, že lze mluvit o politickém vakuu, v němž vládnou korporáční magnáti a nejvyšší vojenští pohlaváři, jejichž zájmy jsou totožné.

To však neznamená, že se tyto tři složky „střídavě ujmou“ iniciativy; mechanismus mocenské elity totiž často není tak důmyslný, jak by z této skutečnosti vyplývalo. Někdy ovšem tomu tak je — např. když politikové, kteří myslí, že se mohou honosit prestižem generálů, sledávají, že zaň musí platit; nebo když během velkých krizí národohospodářů potřebují služby některého politika, který má bezpečnou pozici a zároveň přitahuje voliče. Dnes se podílejí všechny tři složky prakticky na všech dalekosáhlých rozhodnutích. Která vede, záleží na „úkolích doby“, jak je stanoví elita. Právě v našich dnech se tyto úkoly soustřeďují kolem „obran“ a mezinárodních záležitostí. A tak, jak vidíme, vojenští představitelé si udržují nadvládu v dvojnásobném smyslu: proto, že jsou významnými osobnostmi, a proto, že mají ideologii, již ospravedlňují svůj postup. Proto právě nyní můžeme snadno specifikovat jednotu i uspořádání mocenské elity se zřetelem k vojenské nadvládě.

Musíme však vždycky být historicky přesní a ochotní čelit komplikacím. Podle zjednodušeného marxistického názoru jsou národohospodářští magnáti *skutečnými* držitel

telí moci; podle jednoduchého liberálního názoru stojí v čele mocenského systému vysokí politikové; a jsou lidé, kteří vojenské pohlaváři pokládají za skutečně mocipány. Všechny tyto názory jsou však příliš zjednodušené. Abychom se jim vyhnuli, užíváme spíše výrazu „mocenská elita“ nežli například výrazu „vládnoucí třída“.*

Pokud si široké kruhy veřejnosti povšimly mocenské elity, spatřovaly ji ve vojenské klice. Mocenská elita skutečně nabývá své dnešní běžné podoby tím, že se do ní se vši rozhodností zařadili vojáci. Jejich přítomnost a jejich ideologie jsou nejdůležitější legitimací mocenské elity, kdykoli se mocenská elita potřebuje nějakou vykazat. Avšak tzv. „washingtonská vojenská klika“ se neskládá jen z vojáků ani není jen ve Washingtonu. Její členové jsou roztroušeni po celé zemi; je to koalice generálů v roli vysokých správních funkcionářů korporací, politiků, kteří nosí masku admirálů, vysokých korporáčních funkcionářů v roli politiků, státních zaměstnanců, kteří se stávají majory, viceadmirálů, kteří současně fungují jako náměstci některého vojenského představitele v kabinetě, jenž je, mimochodem, sám členem ředitelské elity.

* „Vládnoucí třída“ je výraz velmi neadekvátní. „Třída“ je hospodářský termín, kdežto „vládnoucí“ je termín politický. Výraz „vládnoucí třída“ obsahuje tedy teorii, že hospodářská třída vládne politicky. Taková zkratková teorie snad časem tu a tam odpovídá skutečnosti, nechceme však termínů z této pole někud zjednodušené teorie používat k vymezení našich problémů; chceme naše teorie vyjadřovat jasně, a používat tedy termínů přesnějších a jednoznačnějších. Výraz „vládnoucí třída“ ve svém běžném politickém významu neposkytuje politickému řádu a jeho orgánům dostatečnou autonomii a vojenský řád jako takový vůbec opomíjí. Čtenáři by již nyní mělo být zřejmé, že odmítáme jako neadekvátní jednoduchý názor, podle něhož vysokí hospodářští činitelé jednostranně činí všechna rozhodnutí celostátního významu. Máme za to, že tento jednoduchý názor o „ekonomickém determinismu“ musí být doplňován „politickým determinismem“ a „vojenským determinismem“; že vyšší stupeň autonomie; a že nejdůležitější rozhodnutí činí a prosazují často jedině složitými cestami koalice. A to jsou hlavní důvody, proč raději volíme výraz „mocenská elita“ než výraz „vládnoucí třída“, chceme-li charakterizovat vyšší kruhy z hlediska jejich mocenské pozice.

Nevyhovuje však ani představa „vládnoucí třídy“, ani představa o prostém, jednolitým vzestupu „byrokratických politiků“, ba ani představa o „vojenské klice“. Dnešní mocenská elita je podmíněna často těžce dosažitelnou jednotou moci hospodářské, vojenské a politické.

3

Kdybychom se v našem bádání omezili jen na tyto strukturální trendy, mohli bychom zcela odůvodněně pokládat mocenskou elitu za užitečný, ba nepostradatelný koncept k interpretaci toho, co se odehrává na nejvyšších místech moderní americké společnosti. My se ovšem takto neomezujeme: vždyť není třeba, aby se naše pojetí mocenské elity opíralo jen o shodu mezi příslušnými institucionálními hierarchiemi nebo o množství styčných bodů v jejich měnicích se zájmech. Mocenská elita, jak my ji chápeme, závisí také na podobnosti svých členů, na jejich vzájemných osobních i úředních vztazích, na jejich sociální a psychologické příbuznosti. Abychom pochopili individuální a sociální základnu jednoty této mocenské elity, musíme si nejprve připomenout fakta o původu, kariérah a životním stylu každého z těchto typů společenských kruhů, jejichž členové tvoří mocenskou elitu.

Mocenská elita není aristokracií, což znamená, že není politickou vládnoucí skupinou založenou na šlechtictví dědičného původu. Nemá pevnou základnu v matém kruhu stavných rodin, jejichž členové mohou zaujímat a také následně zaujmají vysoké pozice v těch několika vyšších kruzích, které přežívají jako mocenská elita. Ale takový šlechtický původ je pouze jednou z možných základů stejného původu, a že se nevyskytuje v případech americké elity, ještě neznamená, že členové této elity pocházejí z opravdu všech společenských vrstev, jež vytvářejí americkou společnost. Pocházejí většinou z hořejších vrstev, nových i starých, z lokálních společenských kruhů a ze „čtyř set“ předních velkoměstských rodin. Většina finančních magnátů, funkcionářů korporací, politických outsiderů a vysokých důstojníků pochází namnoze z horní třetiny pyramidy příjmů a pyramidy povolání. Jejich otčové patříli alespoň k vrstvě provozující svobodná povolání a obchod a velmi často i k vrstvám vyšším. Jsou to rodilí

Američané z amerických rodiců, pocházejí hlavně z městských oblastí a — s výjimkou politiků — převážně z Vychochu. Jsou především protestanty, zejména episkopály nebo presbyteriány. Všeobecně řečeno, čím vyšší mají postavení, tím více je mezi nimi těch, kteří pocházejí z vyšších tříd a udržují styky s jejich členy. Význam celkem stejného původu členů elity je podtržen a vyzdvížen okolností, že se jim dostává stále podobnějšího obecného vzdělání. Jsou převážně absolventy vysokých škol; podstatná část jich navštěvovala koleje Ivy League, i když výchova vyšších důstojníků se ovšem od výchovy jiných členů mocenské elity liší.

Co však tato zdánlivě prostá fakta o společenském složení vyšších kruhů znamenají opravdu? A zvláště, co znamenají pro snahu porozumět, jak dalece jsou tyto kruhy sjednoceny, jaké jsou jejich politické cíle, jaké jsou jejich zájmy? Nejlépe by snad bylo položit si tuto otázku šatebně jednoduchým způsobem: koho nebo co představují tyto lidé ve vrcholných pozicích, uvažujeme-li o nich z hlediska jejich původu a kariéry?

O zvolených politicích se ovšem předpokládá, že reprezentují ty, kteří je zvolili; a jsou-li politikové do svých pozic jmenováni, má se za to, že nepřímo reprezentují ty, kteří zvolili ty, kdo je jmenovali. Taková úvaha je jaksí abstraktní, je jakousi řečnickou formulí, již všichni mocní lidé téměř ve všech dnešních vládních systémech ospravedlňují svou moc rozhodovat. Někdy snad odpovídá pravdě — jak vzhledem k motivům, jimiž se tyto lidé řídí, tak vzhledem k těm, kdo mají prospěch z jejich rozhodnutí. A přece by nebylo moudré to v jakémkoli mocenském systému prostě předpokládat.

Okolnost, že členové mocenské elity pocházejí z míst blízkých nejvyšším úrovním třídního rozvrstvení a společenského statusu, nemusí nutně znamenat, že „reprezentují“ jen hořejší vrstvy. A i kdyby jakožto společenské typy reprezentovaly průřez celým obyvatelstvem, ještě by to neznamenalo, že by v politické sféře automaticky fungoval demokratický systém rovnováhy zájmů a síl.

Ze sociálního původu a kariéry lidí, kteří určují politiku, nemůžeme ještě usuzovat na směr jejich politiky. Společenské a hospodářské pozadí mužů, kteří jsou u moci, nám neřká vše, co potřebujeme znát, abychom poro-

zuměli rozdělení společenské moci. Neboť: 1. Lidé pocházející z vysokých míst mohou být ideologickými zástupci chudých a ponížených. 2. Lidé nízkého původu, kteří se vlastním úsilím dopravovali skvělého postavení, mohou se vsí energií sloužit nanejvýš nezadatelným a zděděným právům. A co víc, 3. všichni ti, kdo efektivně zastupují zájmy některé vrstvy, nemusí k ní vůbec patřit nebo osobně těžit z politiky, která podporuje její zájmy. Zkrátka, mezi politiky jsou lidé, kteří sympatizují s určitými skupinami a pracují pro ně, ať už vědomě nebo nevědomě, ať jsou nebo nejsou za to placeni. Konečně 4. mezi těmi, kdo rozhodují na nejvyšší úrovni, se shledáváme s lidmi, kteří byli na tyto pozice vybráni pro své „odborné znalosti“. To je několik jasných důvodů, proč společenské původ a kariéry členů mocenské elity nám neumožňují, abychom z nich vyvozovali třídní zájmy a politické metody moderního mocenského systému.

Chceme tím snad říci, že vysoký společenský původ a kariéra vedoucích lidí neznamenaají v rozdělení moci vůbec nic? Naprosto ne. Jen nám připomínají, že si máme počínat opatrně při jednoduchém a přímém vyvozování charakteru politiků a jejich metod z jejich původu a kariéry — nikoli to, že bychom je měli při svém úsilí o pochopení politiky ignorovat. Znamenají prostě, že musíme analyzovat nejen psychologii politiky a skutečná rozhodnutí politického vedení, ale i jeho sociální složení. A především znamenají, že bychom měli konfrontovat, jak jsme zde již také udělali, všechny závěry vyvozené z původu a kariér politických herců se závěry získanými pečlivým zkoumáním scény představované institucemi, na níž tyto herci hrají své drama. Kdybychom postupovali jinak, měli bychom na svědomí velmi naivní biografickou teorii společnosti a dějin.

Nemůžeme zakládat pojetí mocenské elity výhradně na institucionálním mechanismu, který vede k jejímu vytváření, ani je nemůžeme zakládat pouze na skutečnostech vztahujících se k původu a kariéram jejich členů. Musíme vycházet (a také vycházíme) z obou — stejně jako i z jiných základů, např. ze statusového profilování.

Důležitá pro psychologickou a sociální příbuznost členů mocenské elity není však jen podobnost jejich společenského původu, náboženské příslušnosti, rodiště a výchovy.

I kdyby v jejich výběru a v jejich školní výchově bylo více rozdílu, než jich je, stejně by tito lidé představovali zcela homogenní společenský typ. Nejdůležitější skupinou faktů týkajících se nějakého okruhu lidí jsou kritéria, jimiž se řídí přijímání nových členů, udílení pochval a čestných uznání a stanovení postupu. Platí-li pro všechny členy nějakého kruhu stejná kritéria, budou mít tito členové — jako osobnosti — tendenci k vzájemnému připodobňování. Kruhy, z nichž se mocenská elita skládá, vskutku většinou takové společné mravní normy a kritéria mají. Kooptace sociálních typů, k níž takové společné hodnoty vedou, má často větší význam než všechny statistiky o společném původu a kariérách, které bychom měli k dispozici.

Úspěšní lidé cítí k sobě jakousi vzájemnou přítažlivost, která se neprojevuje mezi všemi členy kruhů vysokých a mocných, ale mezi tak velkým jejich počtem, jenž stačí zajistit v jejich řadách určitou jednotu. Nejslabší formou této vzájemné přítažlivosti je jakýsi nevyřčený vzájemný obdiv a její formou nejsilnější jsou sňatky mezi lidmi z téhož společenského okruhu. Mezi oběma extrémními skupinami vzájemně se doplňují. Členové jsou všemožně stupně a druhy vzájemných svazků. Členství v klikách, klubech, církvích a školách způsobuje, že se tyto svazky někdy částečně překrývají.

Jestliže stejný sociální původ a školní vzdělání společně přispívají k tomu, aby si členové mocenské elity lépe rozuměli a důvěřovali si, pak neustálý vzájemný styk dále upevňuje jejich pocit, že mají mnoho společného. Členové těchto několika vyšších společenských kruhů se znají jako osobní přátelé, a dokonce i jako sousedé, stýkají se na golfových hřištích, v klubech pro džentlmeny, v letních sídlech, v mezikontinentálních letadlech a na zaoceánských parnicích. Setkávají se na statečích společných přátel, společně vystupují před televizními kamerami nebo zasedají v témž filantropickém výboru; a o mnohých z nich se zároveň píše v novinách a setkávají se v určitých kavárnách, v nichž řada těchto novinářských článků vzniká. Jak jsme již viděli, uvádí jeden kronikář, že mezi „novými čtyřmi sty“ nejvýznačnějších členů kavárenské společnosti je 41 finančních magnátů, 93 politických vůdců a 79 vysokých správních funkcionářů.*

* Viz kap. IV: Celebrity.

„Nevěděl jsem a ani se mi nesnilo,“ napsal Whittaker Chambers, „o nesmírném rozsahu a moci Hissových politických spolků a jeho společenských konexí, které překračovaly hranice všech politických stran a působily od Nejvyššího soudu až k náboženské obci kvakerů, od státních guvernérů a učitelů na fakultách vysokoškolských kolegů až k redaktorům liberálních časopisů. Za těch deset let, co jsem ho neviděl, použil svého postavení, a zejména své účasti v boji za mír (spolupůsobil při zřízení Organizace spojených národů) k tomu, aby se pevně uchytíl v mnohotvárných kruzích americké hořené třídy, osvícené střední třídy, v liberálním a oficiálním světě. Nemohl být zbaven své pozice, aby tím netrpělo celé jeho okolí.“⁸

Ve sféře sociálního statusu se obrátila všechna období mocenské elity. Kdo např. mohl soutěžit ve třetím období s velkokapitálem? Nebo ve čtvrtém období s velkými politiky, či dokonce s chytrými mladými přívrženci New Dealu? A v pátém období — kdo může soutěžit s generály, admirály a vysokými funkcionáři korporací, kteří se tak sympaticky vyjímají na scéně, v románu a ve filmu? Může si někdo představit, že by filmy *Executive Suite* nebo *The Caine Mutiny* měly úspěch v roce 1935?

Jak veliký je počet organizací s vysokým prestižem, k nimž elita obvykle patří, nám objasní příležitostně pročtení nekrologů věnovaných památce např. nějakého velkoobchodníka, vysoce váženého právníka, vysokého generála nebo admirála či významného senátora: je v nich obvykle uvedena církev s vysokým prestižem, obchodní svazy, dále vážené kluby a často i nějaká vojenská hodnost. Rektor university, předseda Newyorské burzy cenových papírů, ředitel banky, bývalý žák vojenské akademie ve West Pointu — ti všichni se během svého života stýkali ve sféře společenského statusu. V ní snadno obnovují stará přátelství a využívají jich k tomu, aby získali pomocí zkušeností druhých lidí, jimž důvěřují, představu o těch oblastech moci a rozhodování, které z vlastní zkušenosti nepoznali.

Každý z těchto vyšších společenských kruhů zvětšuje svůj prestiž a jejich členové si navzájem propůjčují prestiž plynoucí z jejich statusu. Tímto zvětšováním a výpůjčováním prestiže jsou živeny jejich představy o sobě

samých; proto člověk, i když se jeho role zdá omezená, nabývá pocitu, že je „důležitým“ a „typickým reprezentantem“ vyšších kruhů, že je „člověkem velkého kalibru“. Taková vnitřní zkušenost je možná jedním z charakteristických znaků toho, co se myslí pod „schopností usuzovat“.

Klíčovými organizacemi mocenské elity jsou snad větší korporace samy, neboť v jejich správních radách se setkáváme se vzájemným prolínáním těchto jednotlivých elit. Po stránce společenské se s tímto zjevem setkáváme v letních i zimních rekreačních střediscích, kde se opět jednotlivé okruhy elity vzájemně prolínají, a to způsobem velmi složitým: postupem doby se každý setkává s každým nebo zná někoho, kdo zná někoho jiného, ten zase zná někoho, kdo se zná s oním.

Výše postavení členové vojenského, hospodářského a politického řádu jsou vždy hotoví ochotně přejímat názory jeden od druhého, vždy s plným porozuměním a často i uvědoměle. Považují se navzájem za ty, kdo něco znamenají, a kdo tedy musí být bráni v úvahu. Jako člen mocenské elity vtěluje každý z nich do svého vlastního já, do své cti a do svého svědomí stanoviska, naděje a hodnoty těch druhých. Nemažij-li společné ideály a kritéria, které by se zakládaly na vyložené aristokratické kultuře, neznamená to, že k sobě navzájem necítí odpovědnost.

Strukturální shoda zájmů, složitá psychologická faktatýkající se jejich původu a výchovy, jejich kariéry i vzájemné styky — to vše podporuje jejich psychologickou přibuznost, která jim umožňuje říkat jeden o druhém: on je samozřejmě jedním z nás. A to vše ukazuje na základní, psychologický význam třídního uvědomění. Nikde v Americe není „třídní uvědomění“ tak silné jako právě v elitě. Neboť třídním uvědoměním jakožto psychologickým faktem míníme, že každý jednotlivý člen nějaké „třídy“ přímá kladně jen lidi, které přímá kladně jeho okruh, tj. ty, kteří mají význam pro jeho představy o sobě samém.

Uvnitř vyšších mocenských elity jsou i frakce: dochází ke konfliktům v politických otázkách i ke srážkám mezi ctizádostivými jednotlivci. V republikánské straně a také mezi republikány a demokraty je stále ještě dost

důležitých názorových rozdílů, a ty vedou k různým metodám v praktické politice. Ale silnější než rozdílů jsou vnitřní disciplína a společné zájmy, které k sobě vážou mocenskou elitu i přes hranice válečných států.⁹

4

A přece musíme s patřičnou vážností přihlídnout k zastáncům opačného názoru na věc, kteří snad neuvádějí v pochybnost udaná fakta, ale jen naši interpretaci těchto fakt. Proti našemu celkovému pojetí mocenské elity bude jistě vznesena řada námitek, které se však v podstatě týkají jen psychologie jejích členů. Liberálové nebo konzervativci by je mohli formulovat asi takto:

„Hovoříme-li o mocenské elitě — neznamena to, že charakterizujeme lidi podle jejích původu a styků? Nemí taková charakteristika nespravedlivá a nesprávná? Což se lidé neutvářejí sami, zejména taková Američané, jako jsou tito, když rostou ve svém úsilí vyhovět požadavkům, které na ně klade jejich zaměstnání? Netvoří si svůj názor i politickou linii, která představuje — pokud to ve své lidské slabosti mohou vystihnout — zájmy celého národa? Což to nejsou jen čestní muži, kteří konají svou povinnost?“

Co máme odpovědět na takové námitky?

1. Zcela jistě to jsou čestní lidé. Co však je čest? Čest může znamenat jen tolik, že člověk je čestný, žije-li podle určitých mravních norem, které považuje za zákon cti. Neexistují však mravní normy, s nimiž by všichni souhlasili. Proto, jsme-li civilizovaní lidé, nesprovodíme ze světa všechny ty, s nimiž nesouhlasíme. Otázka tedy nezní: Jsou to lidé čestní? ale zní: Co je pro ně zákonem cti? Odpověď je: Je to zákon cti těch kruhů, k nimž patří a jejichž názorům se podrobují. Jak by také mohlo být jinak? Je to jeden smysl důležitějšího truismu, že všichni lidé jsou lidmi a že všichni lidé jsou společenskými bytostmi. Pokud jde o upřímnost lidí, lze jí leda popřít, ale nikoli dokázat.

2. Na otázku o jejich přizpůsobivosti — čímž myslíme míru jejich schopnosti jednat jinak, než jim předepisuje jejich kodex chování, kterého nabyli svým životním úsluhám a zkušenostmi — musíme odpovědět: ne, prostě nemohou jednat jinak, alespoň ne v těch několika letech, která jim ještě zbývají. Kdybychom to očekávali, musili

bychom předpokládat, že jsou vskutku zvláštní a rychlí v přizpůsobování: taková pružnost by vlastně narušovala to, co právem můžeme nazvat jejich charakterem a jejich integritou. Mimo chodem, nepředstavovaly dřívější typy amerických politiků menší hrozbu než tyto charakterní lidé snad právě proto, že neměly takový charakter a takovou integritu?

Tupili bychom skutečně účinný systém výcviku vojáků i jejich zaškolení, kdybychom předpokládali, že vojenští činitelé zirácejí svůj vojenský charakter a názory, jakmile se převléknou z uniformy do civilních šatů. Rámeč, do něhož jsou zasazeni, je snad ještě důležitější pro vojáky než pro vysoké funkcionáře korporací, neboť vojáci jsou cvičeni pro své povolání důkladněji a úplněji.

„Nedostatek obrazovornosti,“ poznamenal Gerald W. Johnson, „se nesmí zaměňovat s nedostatkem zásad. Naopak, lidé bez sebemenší obrazovornosti mívají často nejvznešenější zásady. Potíž je v tom, že zásady takového člověka jsou ve shodě se slavnou definicí Cornfordovou: »Zásada je normou nečinnosti, která udává pádné a všeobecně platné důvody, proč člověk v určitém případě neudělá to, co by instinkt, který není veden zásadami, považoval za správné.«¹⁰

Nebylo by například z psychologického stanoviska směřšné vážně se domnívat, že Charles Erwin Wilson* zastupuje někoho jiného nebo nějaké jiné zájmy než svět korporací? Nedělá to proto, že je nečestný, ale proto, že je to pravděpodobně člověk naprosto solidní a bezúhonný — spolehlivý jako hodnota dolaru. Je tím, čím je, a nemůže dobře být něčím jiným. Jako jeho kolegové i on je členem profesionální korporáční elity ve vládě i mimo vládu. Reprezentuje bohatství vyšších kruhů světa korporací, reprezentuje jejich moc. Naprosto upřímně věří ve správnost své často citované poznámky, že „co je dobré pro Spojené státy, je dobré pro General Motors Corporation, a naopak“.

Tím nejdůležitějším, co odhalují trapné debaty v Senátu při potvrzování takových lidí na jejich politická

* Ch. E. Wilson — předseda správní rady společnosti General Motors Corporation. President Eisenhower jej v roce 1953 jmenoval ministrem obrany. — Pozn. překl.

místa, není cynický postoj k zákonu a zákonodárcům na střední mocenské úrovni, jež projevují, ani neochota vzdát se akcií, které vlastní ve svých korporacích.¹¹ Podstatné je, že se takoví lidé prostě nemohu zbavit pout, která je vážou ke světu korporací vůbec a k jejich vlastní korporaci zvláště. Nejen jejich kapitál, ale i jejich přátelé, jejich zájmy, jejich výchova — zkrátka celý jejich život je zakotven v této sféře. Vzdají-li se svých akcií, znamená to ovšem pouze očistný rituál. Nejde ani tak o finanční nebo osobní zájmy v nějaké korporaci, ale o ztotožnění se se světem pouze očistný rituál. Nejde člověka, aby se najednou vzdal těchto zájmů a citových vztahů, je téměř totéž jako požádat nějakého muže, aby se stal ženou.

3. Pokud jde o jejich vlastenectví, o jejich touhu sloužit celému národu, musíme především konstatovat, že podobně jako zákon ctí ani vlastenecké cítění a názory na to, co prospívá celému národu, nejsou ničím definitivně určeným, ale otázkami, na něž je mnoho různých názorů. A dále, vlastenecké smýšlení tkví v životním stylu a sociálním prostředí jednotlivce, jimiž je také podporováno. Nejde tu jen o mechanické utváření individuálního charakteru společenskými podmínkami, nýbrž o složitý proces, který má své pevné místo v základech, na nichž stavějí moderní společenské vědy. Lze se jen dívat, proč ho při svých úvahách o politice systematicky neužívá více sociologů.

4. Není správné považovat členy elity za lidi, kteří jen konají svou povinnost. Oni sami určují, co je jejich povinností i co je povinností těch, kdo jsou pod nimi. Nejsou pouhými vykonavateli rozkazů: sami je dávají. Nejsou pouhými „byrokraty“: vládnou byrokratickými aparáty. Snad se snaží zakrývat tato fakta před ostatními i před sebou samými tím, že se dovolávají tradic, za jejichž nástroje se pokládají. Je však mnoho tradic a musí si vybrat ty, kterým budou sloužit. Stojí před rozhodnutími, pro něž prostě tradice nejsou.

Co ukazuje těchto několik odpovědí? Ukazují, že nemůžeme soudit o veřejných událostech a historických trendech jen z toho, co známe o pohnutkách a charakteru lidí nebo malých skupin, zaujmajících místa vysoká a mocná. To ovšem zase neznamená, že bychom se měli

bát výtky, že chápeme-li náš problém tímto způsobem, napadáme čest, poctivost nebo schopnosti těch, kdo zastávají vysoké funkce. Neboť když přistupujeme k problému, nejde nám o charakter jednotlivce; jestliže v průběhu dalšího zkoumání shledáme, že o něj jde, měli bychom to bez váhání jasně říci. Prozatím musíme mocné lidi posuzovat podle kritérií moci, podle toho, co dělají jako rozhodující činitelé, a ne podle toho, kdo jsou a co snad dělají ve svém soukromém životě. O to se nezajímáme. Zajímáme se však o jejich politiku a důsledky vyplývající z toho, jak plní svou funkci. Nesmíme zapomínat, že členové mocenské elity nyní zaujmají strategické pozice ve struktuře americké společnosti, že ovládají vedoucí instituce mocného státu a že jako skupina lidí mají možnost činit rozhodnutí, jež mohou mít děsivé důsledky pro ostatní lidstvo na světě.

5

Přestože jsou si podobní po stránce společenské a blízcí po stránce psychologické, tvoří členové mocenské elity žádný klub s fixním členstvem, s pevnými a oficiálně stanovenými hranicemi. Je v povaze elity, že v ní probíhá hodné přesunů, a že jí tedy tvoří jedna malá skupina stejných lidí, která zaujímá stejné pozice v stejných hierarchiích. Znají-li se lidé osobně, neznamená to ještě, že jsou všichni v politických otázkách zajedno; a neznají-li se osobně, neznamená to, že nejsou jednotní. Pojetí mocenské elity nespočívá, jak jsem již několikrát řekl, výhradně na osobním přátelství.

Protože se na lidi v nejvyšších pozicích hlavních hierarchií kladou stejné požadavky, časem se navzájem připodobňují i typy lidí, kteří (v důsledku výběru a profesionálního výcviku) tyto pozice zaujmají. Tento poznatek o lidech není pouhou dedukcí ze strukturálních faktů. O pravdivosti našeho tvrzení svědčí velmi rušný pohyb, který probíhá mezi těmito třemi strukturami, a to způsobem často velmi komplikovaným. Vedoucí správní funkcionáři, vojenští pohlaváři a vybraní politické přícházeli během druhé světové války do důvěrného pracovního styku; a po válce pokračovali ve vzájemných stycích, posilovaných stejným přesvědčením, společenskou sourodostí a shodným

imi zájmy. Značný počet čelných osobností ze světa vojenského, hospodářského a politického zaujímal v posledních patnácti letech také pozice v jedné nebo v obou druhých sférách. Mezi těmito vyššími kruhy si lze pozice navzájem vyměňovat, k čemuž formálně dochází na základě předpokládané pružnosti organizátorských schopností, v podstatě však na základě kooptace v klíčcích složených ze zasvěcených lidí. Jakožto členové mocenské elity, kteří takto přecházejí z jedné hierarchie do druhé, považují vládu za jakýsi pláštík, pod jehož záštitou provozují svou činnost.

V té míře, jak se rozrůstají pracovní styky mezi oblastmi Velké trojky a jak nabývají důležitosti, vzrůstá také vzájemná výměna personálu. Tato skutečnost se obrátí i v kritériích platných pro výběr vhodných kandidátů na vysoké pozice. Zástupce korporace, který jedná se státními a vojenskými úřady, se zachová rozumněji, zvolí-li si mladého muže, který má zkušenosti jak ve státní službě, tak v armádě, než takového, kdo podobné zkušenosti nemá. Vedoucí politik, jehož politický úspěch často závisí na rozhodnutích korporací a na korporacích vůbec, se rovněž zachová rozumněji, vybere-li si někoho, kdo byl zaměstnán v některé korporaci. A tak sama kritéria úspěchu přispívají k tomu, že vzájemná výměna personálu stoupá a že vzrůstá i jednota mocenské elity.

Uvážíme-li, že tyto tři hierarchie, v nichž někteří členové elity tráví aktivní život, jsou si formálně podobné, že rozhodnutí učiněná v jedné hierarchii platí i pro druhé dvě, že mezi nimi existuje zájmová shoda v mnohých otázkách a že při zvýšených úkolech amerického civilního státního aparátu v něm existuje administrativní vakuum — uvážíme-li všechny tyto strukturální trendy a připojme-li k nim psychologickou přibuznost, o níž jsme se zmínili — byli bychom vsutku překvapeni, kdybychom shledali, že lidé, o nichž se tvrdí, že jsou zkušení v úředních stycích a mají velké organizátorské schopnosti, nedokázali kromě navázání vzájemných styků nic jiného. Ovšemže udělali mnohem více: ve stále větší míře obsazují pozice v doméně druhých hierarchií.

Jednota, jasně patrná z toho, že vrcholné role v jedné hierarchii mohou být obsazovány příslušníky druhých hierarchií, vyplývá z paralelního vývoje vrcholných funkcí

v každé z těchto tří mocných domén. Vzájemná výměna se nejčastěji uskutečňuje tam, kde se setkávají stejné zájmy, např. mezi vládními úřady pro určitá průmyslová odvětví a spravovanými odvětvími, mezi úřady, které sjednávají smlouvy, a kontrahentem. To, jak vidíme, vede k navázání pracovních svazků mnohem zřejmějších, a dokonce oficiálně uznávaných.

Vnitřní jádro mocenské elity se skládá předně z těch jejích členů, kteří si vzájemně zaměňují vedoucí pozice v čele vládnoucích institučních řádů. Např. admirál je zároveň bankéřem a advokátem a předsedou nějaké důležité federální komise; nebo správní funkcionář, jehož korporace byla jednou z několika hlavních zbrojařských firem, je nyní ministrem obrany; nebo generál, který se zúčastnil války, obléká civilní šat, aby se stal členem politického vedení, a pak se stává členem správní rady nějaké vedoucí hospodářské korporace.

Vysoký správní funkcionář, který se stane generálem, generál, který se stane státníkem, státník, jenž se stane bankéřem, mají mnohem větší rozhled než obyčejní lidé v jejich obyčejných prostředích; přesto však budoucnost i takových lidí zůstává často spjata s hierarchiemi, z nichž vyšli. Ale i během své kariéry si vzájemně zaměňují role ve Velké trojce a tak snadno přestupují hranice zvláštní zájmové sféry kteréhokoli z těchto institucionálních prostředí. Už svými kariérami a svou činností svazují tato tři prostředí navzájem. Jsou tedy těmi členy mocenské elity, kteří tvoří její jádro.

Není třeba, aby tito lidé byli obeznámeni se všemi věstími mocenskými oblastmi. Máme na mysli jednoho muže, který se pohybuje snad ve dvou okruzích a mezi nimi, např. v průmyslovém a vojenském; dalšího muže, který působí v okruhu vojenském a politickém, a ještě dalšího, který se exponuje politicky a spoluvytváří veřejné mínění. Tyto typy, jež se pohybují uvnitř těchto kruhů i mezi nimi, nám přesně dokreslují obraz o struktuře, činnosti i o základních akcích mocenské elity. Pokud skutečně lze mluvit o nějaké „neviditelné elitě“, jsou podobné typy lidí, fungující jako poradci a „spojky“, jejím jádrem. I když — a myslím, že tomu tak pravděpodobně je — mnozí z nich, alespoň na začátku svých kariér, jsou spíše „agenty“ různých elit než jejich příslušníky, jsou to právě oni,

kdco se neaktivněji podílejí na organizování oněch několika nejvyšších vrstev v mocenskou strukturu a na udržování této struktury.

K vnitřnímu jádru mocenské elity patří i právníci a finančníci vyššího typu, zaměstnaní ve velkých právnických podnicích a investičních firmách; jsou téměř profesionálními prostředníky v hospodářských, politických a vojenských záležitostech a svou činností sjednocují mocenskou elitu. Právní zástupce korporace a investiční bankéři vykonávají ve své funkci „prostředníků“ platiné a velké služby. Povahou své práce přerůstají užší prostředí každého jednotlivého průmyslového odvětví, a mohou tedy mluvit a jednat za sféru korporací, nebo přinejmenším za značně velkou její část. Právní zástupce korporací je nejdůležitějším spojovacím článkem mezi oblastí hospodářskou, vojenskou a politickou; investiční bankéři je klíčovým organizátorem i jednotlivým elementem ve sféře korporací a velmi dobře dovede vydávat obrovské částky peněz, o nichž americké vojenské zřízení právně uvažuje. Přijde-li na právníka, který vyřizuje právní záležitosti investičních bankéřů, pak je jistě vlivným členem mocenské elity.

Za éry demokracie byla jedním z takových spojovacích článků mezi soukromými korporacemi organizací a vládními institucemi investiční firma Dillon, Read. Z ní vyšli takoví lidé jako James Forrestal a Charles F. De-
mar ml.; Ferdinand Eberstadt byl společníkem této firmy, než založil vlastní investiční firmu, z níž pak přícházeli další lidé do kruhů politických a vojenských. Zdá se, že republikánská vláda přeje investiční firmě Kuhn, Loeb a reklamní firmě Batten, Barton, Durstine & Osborn.

Ať nastanou ve státní správě jakékoli změny, právníká firma Sullivan a Cromwell si zachovává svůj význam. Investiční bankéři Cyrus Eaton ze Středního západu řekl, že „Arthur H. Dean, starší společník firmy Sullivan a Cromwell z Wall Streetu č. 48, byl jedním z těch, kdo pomáhali sestavit návrh zákona o cenných papírech (Securities Act) z roku 1933, prvního z celé řady zákonů vydaných k regulaci peněžního trhu. On a jeho firma, o níž se říká, že je největší ve Spojených státech, udržuje úzké styky s SEC“.

* Senate Executive Commission. — Pozn. překl.

od jejího zřízení a také má na tuto komisi rozhodující vliv“.¹²

Také je tu třetí největší banka ve Spojených státech, Chase National Bank of New York (nyní Chase-Manhattan). Bez ohledu na politické vedení si správní činitelé této banky vyměňovali místa se správními činiteli banky International Bank of Reconstruction and Development: John J. McCloy, který se stal předsedou ředitelské rady Chase National v roce 1953, byl dříve prezidentem banky World Bank; jeho nástupce v řízení banky World Bank byl dříve viceprezident Chase National Bank;¹³ a v roce 1953 prezident Chase National Bank Winthrop W. Aldrich opustil službu, aby se stal velvyslancem ve Velké Británii.

Okrajové vrstvy mocenské elity — které podléhají větším změnám než její jádro — se skládají z lidí, kteří „něco znamenají“, i když snad nespoluúčastí při významném rozhodování ani nepřecházejí během své kariéry z jedné hierarchie do druhé. Každý člen mocenské elity nemusí být mezi těmi, kdo činí osobně všechna rozhodnutí, která se připisují mocenské elitě. Každý člen elity se při veškerém svém rozhodování vážně radí s ostatními. Členové elity nejen sami rozhodují v těch několika oblastech, kde se jedná o válku a mír; také mohou mít rozhodující vliv při řešení otázek, o nichž přímo rozhodují nikoli oni, ale jiní, kteří jsou tímto řešením pověřeni.

Ve svých okrajových vrstvách i ve vrstvách bezprostředně pod nimi, poněkud stranou od méně významných rozhodujících pozic, přechází mocenská elita do střední mocenské úrovně, do řad prostých členů Kongresu, do skupin nátlaku, které nepatří k mocenské elitě, i do přemnohých zájmových skupin v jednotlivých krajích, státech i místech. I když všichni lidé na střední úrovni nepatří k těm, kdo opravdu něco znamenají, přece jen se někdy musí s nimi počítat, musí se s nimi dovedně zacházet, získávat je lichocením, likvidovat je, anebo je povýšit do vyšších kruhů.

Když mocenská elita shledá, že má-li něčeho dosáhnout, musí sestoupit pod svou doménu — například je-li nezbytné, aby zákony prošly Kongresem — sama musí vynutit nátlak. V mocenské elitě se však takovému lobby na nejvyšší úrovni říká „spojovací činnost“. „Spojovací důstojníci“ z vojenských řad zaujmají místa v Kongresu,

v některých méně důležitých průmyslových sekcích a prakticky v každé jen trochu významné složce, která nemá s mocenskou elitou přímo co dělat. Dva zaměstnanci Bílého domu, kteří jsou *ustanoveni* pro „spojovací službu“, rozumějí vojenským záležitostem; jeden z nich byl dříve investičním bankéřem a advokátem a také generálem.

Nikoli odborové svazy, ale vyšší klíky složené z právníků a z investičních bankéřů rozhodují o politice korporáčních magnátů a členů mocenské elity. „Třebaže se má všeobecně za to, že celostátní odborové svazy mají ne- smírnou váhu při formulování veřejného mínění a při určování politické linie státu, přece jen některá fakta svědčí o tom, že interakce mezi oficiálně ustavenými odborovými svazy není příliš intenzivní. Celkem se zdá, že svazy mají spíše tendenci podněcovat činnost spojenou se specifickými zájmy té které organizace a že více usilují o to, aby školily své členstvo, než aby věnovaly mnoho času pokusům ovlivnit v aktuálních otázkách jiné svazy... (odborové svazy) hrají důležitou roli jako prostředky k stanovení všeobecně platného systému hodnot národa i při jejich revizi. Jakmile však jsou problémy přesně vymezeny, jsou přizváni jednotlivci, kteří jsou ve spojení s většími zájmovými skupinami korporáční sféry, aby vykonávali nátlak na patřičných místech v strategicky vhodné době. Celostátní odborové svazy snad někdy slouží jako prostředky ke koordinování nátlaku, ale zdá se, že rozhodujícím faktorem při politickém rozhodování na nejvyšší úrovni jsou rozsáhlé vzájemné styky mezi těmi členy, kteří ve větších zájmových skupinách korporáčního světa mají největší moc.“¹⁴

Tradiční lobbismus, prováděný odborovým svazy, dosud existuje — třebaže se obvykle týká středních mocenských úrovní; většinou se tímto způsobem ovlivňují členové Kongresu a ovšem řadoví členové svazů samých. Např. důležitou funkcí Národního sdružení průmyslníků není ani tak přímé ovlivňování politiky jako přesvědčování malých podnikatelů, že se jejich zájmy shodují se zájmy velko- podnikatelů. Existuje však také lobby na nejvyšší úrovni. V celé zemi se čelní představitelé korporací dostávají do vysokých vojenských a politických kruhů prostřednictvím osobních přátelství, odborových a profesionálních svazů a jejich různých podvýborů, klubů těšících se vysokému

prestíží, okázalých projevů loajality k politické straně a vztahů se zákazníky. Jeden vědecký pracovník, věnující se přímému zkoumání klíčů správních funkcí, prohlásil: „Tito mocní vůdci se si uvědomují, že stát čelí mnohým dosti vážným politickým problémům, jako je například otázka snižování daní, přesun veškeré produk- tivní činnosti na soukromé podnikatele, rozšíření zaha- ničního obchodu, zredukování vládních zásahů do sociál- ní péče a jiných vnitropolitických opatření a zesilování a udržování pozice vládnoucí politické strany v celé zemi.“¹⁵

Existují de facto klíky vysokých funkcionářů korporací, jejichž funkce neformálních tvůrců veřejného mínění ve vedoucích pozicích korporací, vojenské a politické moci je důležitější než jejich přímé působení ve vojenských a politických organizacích. Uvnitř vojenských kruhů, uvnitř politických kruhů a na „vedlejších kolejších“ hospodářské sféry zúčastňují se tyto kruhy a klíky, složené z vysokých správních funkcionářů, téměř všeho významného rozho- dování o nejrůznějších otázkách. Důležitá na všem tomto lobbování na nejvyšší úrovni je skutečnost, že se odehrává v rámci elity samé.

6

Pojetí mocenské elity a její jednoty spočívá na paralel- ním vývoji a zájmové shodě mezi hospodářskými, politic- kými a vojenskými organizacemi. Spočívá také na tom, že příslušníci vysokých kruhů každé z těchto dominuj-ících hierarchií jsou stejného původu, mají stejné názory a pěstují úzké styky společenské i osobní. Toto spojení institucionálních a psychologických faktorů se zase pro- jevuje v neustálých přesunech lidí v každém z těchto tří velkých institucionálních řádů i mezi nimi a také ve vzrůstu počtu prostředkujících činitelů, např. při lobb-ování na nejvyšší úrovni. Koncepce mocenské elity tedy *nespočívá* na předpokladu, že americkou historií od po- čátku druhé světové války je nutno chápat jako tajné spiknutí nebo jako obrovskou a koordinovanou konspi- raci členů této elity. Tato koncepce vychází ze zcela ne- osobních základů.

Lze však sotva pochybovat, že americká mocenská elita

— v níž jsou, jak se tvrdí, někteří „největší organizátoři na světě“ — také plánovala a intrikovala. Jak jsme již objasnili, vzestup elity nebyl a nemohl být způsoben intrikami; a udržitelnost naší koncepce elity nezávisí na existenci nějaké tajné nebo i veřejně známé organizace. Ale když už jednou spojení strukturálního trendu a vůle jednotlivců využít tohoto trendu daly vzniknout mocenské elitě, pak ovšem její členové měli své plány a programy; a opravdu není možno mnohé události a oficiální politiku páté epochy vykládat bez přihlídnutí k mocenské elitě. „Je velký rozdíl,“ poznamenal Richard Hofstadter, „mezi odhalováním spiknutí v historii, a mezi konstatováním, že historie sama je vlastně historií spiknutí.“¹⁶

Lidé, kteří zaujmají vedoucí místa v institucích, chápou strukturální trendy těchto institucí jako příležitosti. Jakmile se takové příležitosti objeví, mohou jich lidé využít. Určití lidé v každé dominantní institucionální sféře, kteří viděli dále kupředu než jiní, aktivně podporovali vzájemné propojení těchto sfér ještě dříve, než nabylo své vpravdě moderní podoby. Činili tak často z důvodů, které jejich partneři neuznávali, třebaže se proti nim nestavěli; a často spojení, jež navázali, vedlo k důsledkům, které nikdo z nich nepředvídal, tím méně vytvářel, a které bylo možno pevně usměrnit teprve v dalších vývojových fázích. Teprve když tento proces značně pokročil, shledala většina účastníků, že se stala součástí dění, což jim udělalo radost, ale někdy také starost. Jakmile však dojde k plynulé koordinaci, připojují se k ní rádi a pohotově další lidé a přijímají ji jako danou skutečnost.

Pokud jde o explicitní formy organizace — ať už spiklenecké nebo ne — mocenská elita, jak už je v její povaze, raději používá existujících organizací a působí v nich a mezi nimi, než aby sama zakládala určité organizace, k nimž by patřili výlučně její členové. Neexistuje-li však žádný aparát, který by například zajistil rovnováhu mezi vojenskými a politickými faktory při rozhodování, pak si jej vytvoří a bude ho používat, jako v případě Rady národní bezpečnosti. Kromě toho ve státě s formálním demokratickým zřízením jsou cíle a moc různými složkami elity dále posilovány jedním aspektem trvalého válečného hospodářství: předpokladem, že bezpečnost národa vyžaduje striktní zachovávání plánů a záměrů v tajnosti.

O mnohých důležitých událostech, které by odhalily působení mocenské elity, se veřejnost nemusí vůbec dovědět pod záminkou, že jsou tajné. Mocenská elita dovede maskovat své úmysly, své působení a další své sjednocování tím, že zastírá své operace a rozhodování rouškou tajemství. Závazek tajnosti, jež musí zachovávat ti, jimž jejich služební postavení dává příležitost pozorovat nejvýznamnější rozhodující činitele při práci, jasně podporuje mánevy mocenské elity a nestaví se jim do cesty.

Lze se tedy domnívat — nikoli však podle povahy věcí dokázat — že mocenská elita tak docela „nevyplula na povrch“. Není zahalena v tajemství, třebaže její činnost není zveřejňována. Elita jako taková není organizovaná, třebaže se její členové navzájem znají, zdánlivě zcela přirozeně spolupracují a jsou členy mnoha stejných organizací. Není na ní nic spikleneckého, třebaže její rozhodnutí často nejsou zveřejňována a při svých operacích používá spíše manipulaci než otevřeného postupu.

Není na místě se domnívat, že elita *věří* v jednolitou elitu za kulisy a v masu, která je pod ní. To nelze tak říci. Podle představ elity lidé nutně podléhají zmatku a musí jako důvěřivé děti světit celý ten neznámý svět zahraniční politiky, strategie a výkonné moci rukám odborníků; každý ví, že někdo musí tyto věci dělat, a obvykle je také někdo dělá. Ostatní se o to vůbec nestarají a kromě toho by ani nevěděli jak. A tak propast mezi oběma typy lidí se zvětšuje.

Když lze krize označit za totální a zdánlivě trvalé, zasahují také důsledky rozhodování do všech životních sfér a rozhodnutí učiněná v každé důležitější životní sféře mají integrální a totální charakter. Až po jistou mez lze odhadnout tyto důsledky v jiných institucionálních fázích, ale za touto mezí je nutno riskovat. A tehdy — protože se projevuje nedostatek lidí s vyskoleným a tvrdým úsudkem — probouzejí se u vysokých správních funkcí pocitů znepokojení nad nedostatkem kvalifikovaných nástupců v politickém, vojenském i hospodářském životě. Tyto pocity vedou k zvýšenému zájmu o vyšší lidi odejdou.¹⁷ A tak dnes v každé sféře pomalu nastupuje nová generace, která vyrostla v době koordinovaných rozhodnutí.

Všimli jsme si, že tento zájem o nábor a školení ná-
stupců, kteří by byli lidmi „širokého rozhledu“, totiž ta-
kovými, kteří jsou schopni činit rozhodnutí týkající se
nejen vlastní institucionální sféry, ale i druhých, se pro-
jevuje ve všech kruzích elity. Přední správní činitelé
vypracovali formální směrnice pro nábor a školení, aby
zalistovali svět korporací jako skutečný stát ve státě. Nábor
a školení vojenské elity mají už dlouho stroze profesio-
nální charakter; nyní se ale začala zavádět výchovná
praxe takového druhu, že ji staří generálové a admirá-
lové, kteří dosud zůstali na živu, považují za zcela ne-
smyslnou.

Jen politický řád se svým nedostatkem skutečně dob-
rých státních úředníků zůstal pozadu a vytvořil tak ad-
ministrativní vakuum, které vyplnili vojenští byrokraté
a outsidersi z korporací. Ale od konce druhé světové války
se i v této doméně opakovaně pokoušeli tak prozíraví
členové elity, jako byl například zesnulý James Forrestal,
zavést úřednickou kariéru, která by zahrnovala určitá
období působení ve světě korporací i ve státních
úřadech.¹⁸

Co elitě vskutku chybí, je program náboru a školení,
který by byl opravdu společný všem jejím kruhům: vzdělá-
vací škola, koleje Ivy League a přidružené právnické
školy, jež navštěvují členové „čtyř set“ předních velko-
městských rodin, již neodpovídají požadavkům, které jsou
dnes na členy mocenské elity kladeny.¹⁹ Někteří Angli-
čané, jako např. polní maršál vikomt Montgomery, kteří
si tento nedostatek dobře uvědomují, nedávno naléhavě
doporučovali, aby se zavedl systém, který by „umožnil
oddělit vynikající studenty, kteří jsou v menšině, od průměrných a dát jim tu nejlepší výchovu, aby se tak státu
zajistilo dost lidí schopných vést“. Jeho návrh v různých
variacích opakují mnozí, kteří uznávají jeho kritiku
„amerického systému všeobecné výchovy, protože není
vhodná pro ovytváření »elitní« skupiny vůdců, ... kterou
naše země potřebuje ke splnění svých závazků plynoucích
z její vůdčí role ve světě“.²⁰

Tyto požadavky zčásti odrážejí mlčky přiznávanou nut-
nost provádět nábor nových členů elity také na jiných

* Viz kap. III: „Čtyři sta“ předních velkoměstských rodin.

základech než pouze na základě hospodářského úspěchu,
zejména proto, že je odůvodněné podezření, že se tento
hospodářský úspěch často pojí s nemorálností vyššího
stupně; zčásti odrážejí otevřeně přiznávanou potřebu mít
muže, kteří, jak říká vikomt Montgomery, vědí „co zna-
mená disciplína“. Ale především odrážejí tyto požadavky
skutečnost, že si mocenská elita sama alespoň nejasně
uvědomuje, že doba koordinovaných rozhodnutí, která
mají nové, nesmírně dalekosáhlé důsledky, vyžaduje mo-
censkou elitu zcela nového ražení. Pokud se bude rozho-
dovat o obrovské spoustě vzájemně souvisejících otázek,
pokud informace potřebné pro posouzení budou složitě
a budou vyžadovat odborných znalostí,²¹ lidé na vedou-
cích místech nejen že se budou obracet jeden na dru-
hého, ale vynasnaží se vychovat lidi, kteří jednou pře-
vezmou jejich úkoly. Tito noví lidé vyrostou v mocné
muže, kteří budou koordinovat rozhodnutí ekonomická,
politická i vojenská.

7

Naše představa o mocenské elitě se opírá o některé
skutečnosti a zároveň nám je umožňuje pochopit. Jsou
to: 1. Rozhodující institucionální trendy, které charakte-
rizují strukturu naší epochy, zejména pak nadvládu vo-
jáků ve sféře soukromého korporálního hospodářství,
a v širším smyslu také shoda některých objektivních
zájmů mezi hospodářskými, vojenskými a politickými
institucemi; 2. společenská podobnost a psychologická
přibuznost mezi lidmi, kteří jsou na vedoucích místech
těchto struktur; zejména zvýšená možnost vzájemné vý-
měny vysokých míst v každé z nich a fakt, že během
svých karier přecházejí mocní mužové stále více z jed-
noho řádu do druhého; 3. rozhodnutí učiněná na nej-
vyšších místech zasahují tak daleko, že se týkají skuteč-
né celku; a k moci se dostala skupina lidí, kteří díky své
výchově a sklonům jsou velmi zdatnými profesionálními
organizátory a nejsou omezovali školením, které posky-
tují politické strany v demokratickém zřízení.

V záporném smyslu působila na vytvoření mocenské
elity tato fakta: 1. Profesionální straníci politikové byli
odsunuti na střední mocenskou úroveň; 2. v zájmových

skupinách v suverénních místních útvech, kam přešly legislativní orgány, došlo k zpola organizované stagnaci; 3. prakticky neexistuje civilní státní služba, která představuje politicky neutrální, ale zároveň politicky důležitý arzenál duševních schopností a administrativních zkušeností; 4. bylo utuženo úřední tajemství, pod jehož rouškou se formují závažná rozhodnutí, aniž je může veřejnost nebo Kongres prodebatovat.

To vše vedlo k tomu, že politické vedení, korporační magnáti a významní vojenští činitelé se spojili v mocenskou elitu a že rozšířené a centralizované hierarchie, které vedou její členové, porušily dřívější rovnováhu sil a odsunuly ji na střední mocenskou úroveň. Koncepcce společnosti v rovnováze se dnes hodí jedině pro střední mocenskou úroveň; na této úrovni rovnováha spíše působí mezi silami a požadavky, které jsou úzkoprse provinciální a nejsou odpovědné celému státu, než aby tvořila centrum moci, v němž se rozhoduje o otázkách celostátního významu.

Jak to však vypadá ve vrstvách nejnižších? Všechny tyto trendy viditelně působí ve vrstvách nejvyšších a středních, co však se děje v široké americké veřejnosti? Jsou-li vrcholné kruhy mocné jako nikdy dříve a jsou-li čím dál tím sjednocenější a clevědomější, dostávají-li se střední vrstvy stále víc do zpola organizované stagnace — jak vypadají spodní vrstvy a v jakých podmínkách žije široká veřejnost? Vzestup mocenské elity, jak nyní uvídáme, spočívá na přeměně amerických občanů v masovou společnost — a po některých stránkách je součástí této přeměny.

V běžných představách o moci a rozhodování se žádná síla nepovažuje za tak významnou, jako je *Stroková Americká Veřejnost*. Veřejnost* je pokládána spíše za vlastní zdroj veškeré zákonné moci než za jednu ze složek kontroly a rovnováhy. Úředně i mezi lidem se považuje veřejnost za samo hnačí kolo veškeré demokratické moci. Konečnicí všech liberálních teoretikové zakládají svá pojetí mocenského systému na politické roli této veřejnosti. Všechna důležitá úřední i soukromá rozhodnutí jsou oprávněna jen tenkrát, jsou-li ve shodě s prospěchem veřejnosti; všechna formální prohlášení hovoří v jejím jménu.

I

Uvažujeme tedy o klasickém typu veřejnosti z hlediska demokratické teorie v oné povznesené náladě, v níž kdysi Rousseau zvolal: „Veřejné mínění, královna světa, není poddáno moci královské: sami králové jsou jeho prvními otroky.“

Nejdůležitějším znakem veřejnosti, v níž pramení veřejné mínění (k němuž dává podnět vzestup demokratické střední třídy), je svobodná diskuse. Předpokládá se, že

* V orig. „The public“. Překládáme tento výraz slovem „veřejnost“ s vědomím, že jej přesně nevystihneme. Nemáme však v češtině ekvivalentní termín, který by v sobě shrnul význam našich pojmů „veřejnost“, „občané“, „společnost“, „lid“. To se citelně obráží zejména v nedokonalosti dichotomie „veřejnost — masy“, o níž se pojednává v této kapitole, a také v překladu výrazů jako „community of publics“, „the public of public opinion“ atd. atd. Ctenář však najde klíč ke správnému chápání tohoto pojmu přímo v textu této kapitoly. — Pozn. překl.